

RAZVOJNI POTENCIJALI INFRASTRUKTURE RIS SUSTAVA U FUNKCIJI POVEĆANJA PROMETA NA EUROPSKIM UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA

Mato Brnardić

Fakultet prometnih znanosti, Vukelićeva 4, Zagreb, Croatia

Mihaela Bukljaš Skočibušić

Fakultet prometnih znanosti, Vukelićeva 4, Zagreb, Croatia

SAŽETAK

U radu se prikazuje osnovna infrastruktura RIS sustava, oprema instalirana na plovilu (AIS transponder i ECDIS viewer) i oprema instalirana na kopnu, AIS bazne stanice, RIS centar). Detaljno su opisane informacije o društveno-ekonomskim koristima i troškovima RIS sustava s ciljem prezentacije pozitivnih efekata implementacije istog sustava na mreži Europskih unutarnjih plovnih putova. U sklopu modela analize razvoja infrastrukture RIS sustava predstavljena je uloga i značaj razvoja infrastrukture RIS-a kao preduvjeta porasta udjela riječnog prometa na tržištu transportnih usluga. Na temelju ishoda istog modela kroz umjereni scenarij u svim okolnostima dokazana je opravdana implementacija infrastrukture RIS-a na mreži Europskih unutarnjih plovnih putova.

KLJUČNE RIJEČI

Infrastruktura, razvoj, riječni informacijski servisi

1. UVOD

U Europi postoji preko 30 000 km rijeka i kanala koji zajedno povezuju stotine gradova i područja koncentrirane industrije. Unutarnja plovidba može ponuditi strahovito velike kapacitete i igrati značajnu ulogu u borbi sa kontinuiranim rastom prometa, jer trenutni prijevoz tereta unutarnjim vodama iznosi samo 6 %. Prometna politika EU upravo iskazuje velik interes u razvoju unutarnje plovidbe kako bi postala prava alternativa i ključan segment u prijevoznom lancu transportnog sustava Europe. Pri tom treba eliminirati glavna ograničenja razvitku riječnog prometa, poput nepouzdanih podataka o stanju vodnog puta, nepostojanje informacija o kretanju plovila i tereta, posebno opasnog tereta, nemogućnost pravovremenog planiranja prekrajnog procesa u lukama, gubitak vremena uslijed mnogobrojnih kontrola kod prelaska granica. Navedeni problemi mogu se eliminirati uvođenjem Pan-Europskog sustava riječnih informacijskih servisa, koji objedinjuje sustav kontrole i nadzora plovidbe i različite informacijske usluge komercijalnim korisnicima. Svrha ovog rada je pokazati ulogu i značaj infrastrukture Riječnih informacijskih servisa kao preduvjeta porasta udjela riječnog prometa na tržištu transportnih usluga. Cilj rada jest na konkretnom primjeru modela analize sustava kroz umjereni scenarij detaljnije prikazati prednosti i koristi implementacijom informatičko-komunikacijskih usluga i njihovu nužnost u suvremenom prijevoznom lancu transportnog sustava Europe.

2. INFRASTRUKTURA RIS SUSTAVA

Razvoj infrastrukture sustava Riječnih informacijskih servisa jedan je od preduvjeta modernizacije unutarnje plovidbe te njene integracije u intermodalnu transportnu mrežu. Riječni informacijski servisi (RIS) predstavljaju informacijske usluge ujednačenog standarda

namijenjene kao podrška upravljanju prometom na unutarnjim vodama, uključujući gdje god je to tehnički opravdano vezu s drugim načinima prijevoza. Infrastruktura RIS sustava čini jezgru informatičkog povezivanja i elektroničke razmjene podataka.

Osnovnu infrastrukturu RIS sustava možemo strukturalno podijeliti na: opremu instaliranu na plovilu (integriran AIS transponder i ECDIS viewer) i opremu instaliranu na kopnu (AIS bazne stanice povezane sa RIS centrom).

2.1 Tehnički preduvjeti za instalaciju RIS opreme na kopnu

Osnovne tehničke preduvjete za funkcioniranje RIS sustava na kopnu predstavljaju funkcionalna AIS mreža baznih stanica i uspostavljena Nacionalna RIS središnjica odgovorna za operativno upravljanje cjelokupnim sustavom. Za adekvatno funkcioniranje NCC-a potrebno je osigurati odgovarajuću infrastrukturu. Sve jedinice unutar NCC-a međusobno moraju biti povezane lokalnom mrežom da bi se osigurala njihova međusobna neometana komunikacija i povezanost sa centralnim serverom. Potrebno je osigurati optički link za centralni server koji bi se koristio za komunikaciju centralnog servera prema regionalnim RIS centrima, svim klijentima (državnim i komercijalnim) te međunarodnim RIS centrima.¹ Interoperabilnost sustava zadužena je za usklađivanje jednakog pristupa svim informacijama i uslugama klijentima RIS-a na mreži Europskih plovnih putova. Bazne stanice zadužene su prvenstveno za prikupljanje relevantnih sigurnosnih informacija primljenih od strane AIS transpondera putem uspostavljene telekomunikacijske mreže.

2.2 Tehnički preduvjeti za instalaciju RIS opreme na plovilu

U okviru implementacije Riječnih informacijskih servisa u brodove registrirane za plovību na Europskim unutarnjim plovnim putovima ugrađuju se dva osnovna tipa opreme:

- AIS transponder;
- ECDIS viewer;²

AIS transponder je komunikacijski uređaj koji se sastoji od jedinice sa integriranim zaslonom, VHF (AIS odašiljač za slanje podataka) i GPS antene za pozicioniranje plovila na plovnom putu. Razmjena podataka između transpondera odvija se preko AIS sustava te samim time ne iziskuje dodatne operativne troškove.³ Također je potrebno istaknuti da su u okviru RIS programa za opremanje komercijalnih brodova RIS uređajima instaliranim na plovilu osigurani certificirani AIS transponderi⁴, npr. za Republiku Srbiju model Nauticast R 4 203, proizvođač ACR Electronics.

ECDIS viewer (elektronski sustav za prikaz karte i informacija) je poseban navigacijsko-informacijski softver koji integrira podatke Globalnog sustava pozicioniranja (GPS), radara i Automacijskog identifikacijskog sustava na elektronskoj navigacijskoj karti. Sa ECDIS viewerom priključenim na AIS transponder, koristeći ažurirane elektronske navigacijske karte

---

¹ U skladu sa studijom operacionalizacije Nacionalne RIS središnjice

² Sukladno članku 21. Pravilnika o riječnim informacijskim servisima (NN 99/08)

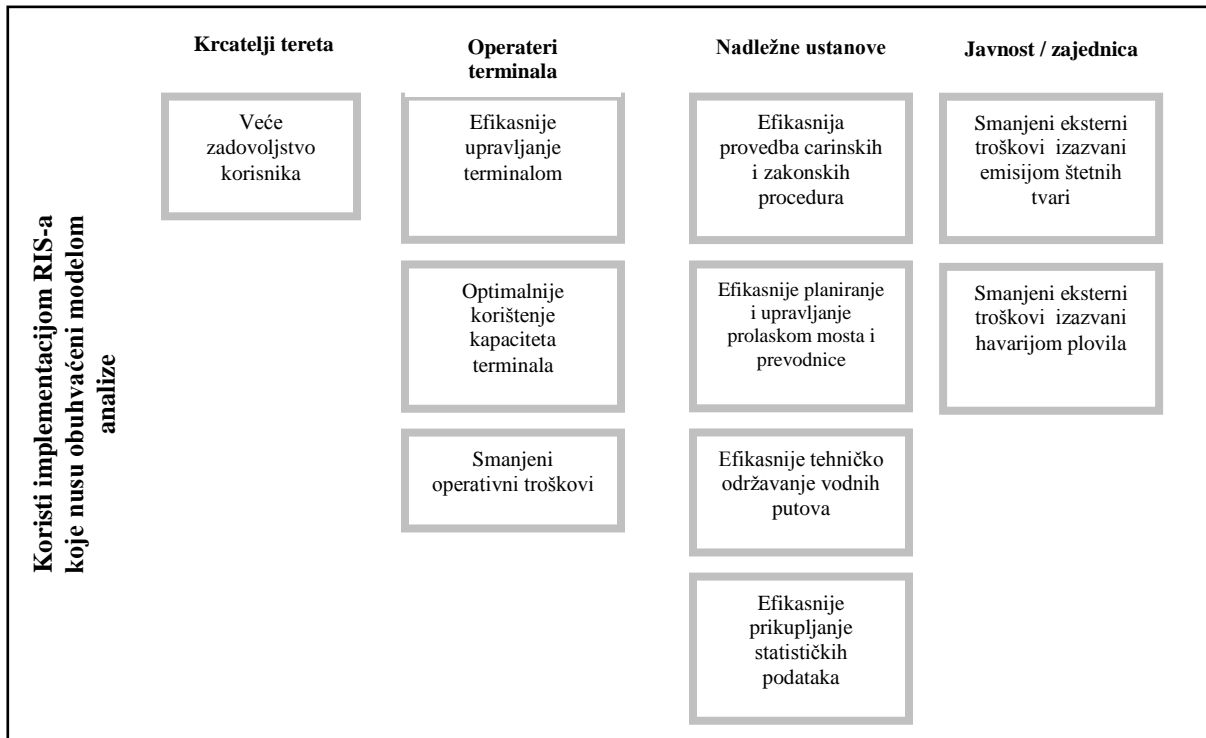
³ Sukladno odredbama Zakona o Hrvatskom registru brodova (NN 81/96) jedini permanentni troškovi vezani su uz plaćanje fiksne godišnje naknade za upotrebu radiofrekvencijskog spektra na plovilu

⁴ Navedena oprema radi u skladu s posljednjim preporukama Dunavske komisije u okviru Inland AIS standarda 1.0.1. i samim time je sinkronizirana sa ostalim dobavljačima AIS transpondera

zapovjednik plovila ima sveobuhvatan pregled prometne situacije, tzv. taktičku prometnu situaciju (TTI) kao preduvjet uspostave sigurne i efikasne unutarnje plovidbe.

3. DEFINICIJA I OPIS GLAVNIH TROŠKOVA I KORISTI IMPLEMENTACIJOM RIS SUSTAVA

Na temelju istraživanja projekta COMPRIS ⁵ predstavljen je popis troškova i koristi. Neke od najvažnijih koristi koje su uzete u obzir su smanjenje troškova prilikom havarije plovila, troškova izazvanih čekanjem tijekom ukrcaja, iskrcaja i prekrcaja tereta, zastoja prilikom ulaska u prevodnicu, smanjenje potrošnje goriva, eksternih troškova kao i ušteda kroz veću iskoristivost kapaciteta plovila. Glavne kategorije troškova uzete u obzir su ulaganja i operativni troškovi za instalaciju RIS centra, troškovi instalacije opreme na kopnu (bazne stanice), RIS operativni troškovi, kao i troškovi investiranja u opremu na plovilu. Zbog nedostatka pouzdanih podataka neki potencijalno značajni učinci nisu uzimani u obzir u modelu analize ili zbog nedostataka ulaznih podataka ili informacija o mogućem pozitivnom utjecaju RIS servisa. Navedeni čimbenici su nazvani pro memoria efekti koji odražavaju činjenicu da bi te koristi trebalo u budućnosti razvijati u svrhu procjene pozitivnih utjecaja implementacije RIS-a.

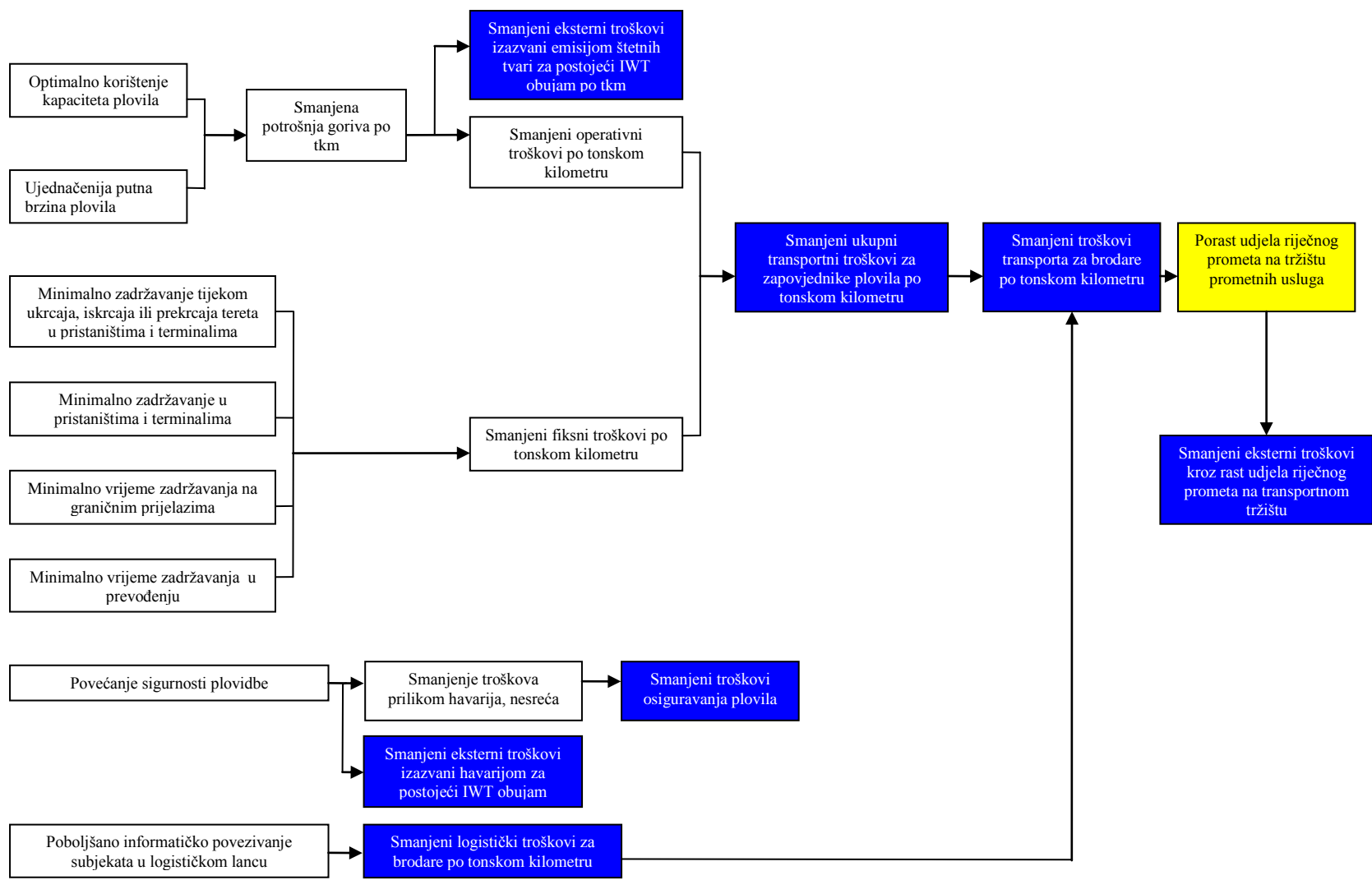

Slika 1: Koristi uzete u obzir / nisu uzete u obzir u analizi

Izvor: SPIN-TN: Assessment of the implementation of River information services in Europe, WG2 Systems & Technologies

Informacije o društveno-ekonomskim koristima i troškovima RIS-a su prikazane kako bi mogle prezentirati pozitivne efekte implementacije RIS-a u Europi. Glavne koristi razmatrane u ovom poglavlju su uključene u završni model analize. Slika 3 prikazuje čimbenike modela i njihovo međusobno povezivanje.

⁵ Compris projekt- platforma konzorcija operativnog upravljanja riječnim informacijskim službama

Slika 2: Koristi uključene u model analize: plave kutije predstavljaju koristi koje se pojavljuju u završnoj analizi
 Izvor: SPIN-TN: Assessment of the implementation of River information services in Europe, WG2 Systems & Technologies

4. MODEL ANALIZE RAZVOJA INFRASTRUKTURE RIS SUSTAVA U FUNKCIJI POVEĆANJA PROMETA NA EUROPSKIM PLOVNIM PUTOVIMA

Model analize razvoja infrastrukture RIS sustava je ograničen na plovne putove koji udovoljavaju uvjetima IV ili više klase plovnosti, i predstavljaju više od 95 % ukupnog tereta prevezenim unutarnjim vodama.

Model uključuje ulazne podatke za glavne koridore europskih plovnih putova:

- Rajnski koridor (Nizozemska, zapadna Njemačka, sjever Belgije, Luksemburg, Francuska i Švicarska);
- Istočno-Zapadni koridor (sjeverna i istočna Njemačka, Poljska, Češka);
- Dunavski koridor (jugoistočna Njemačka, Austrija, Slovačka, Mađarska, Hrvatska, Srbija, Rumunjska, Bugarska, Moldavija i Ukrajina);
- koridor Sjever-Jug (Nizozemska, Belgija, Francuska).

Model prikazuje na osnovi umjerenog scenarija i analize osjetljivosti najvažnije koristi implementacijom informatičko-komunikacijskih usluga na Europskim plovnim putovima.

4.1 Ulazni podaci

Na temelju istraživanja autora i studije „Assessment of the implementation of River information services in Europe, WG2 Systems & Technologies“ dobiveni su relevantni i aktualni podaci za potrebe postavljanje modela analize.

Glavni ulazni podaci su:

- obujam transporta na razini 4 koridora mreže europskih plovnih putova,
- podaci o floti, odnosno 4 glavne vrste plovila i plovnih sastava: samohodni brod (MGS 14 sati/dan), samohodni brod (MGS 24 sati/dan), potiskivač + potisnica (MGSS + 1SL), konvoj (MSS + 4 SL);
- fiskalni troškovi (odnose se na troškove brodarâ, odnosno brodarske kompanije, uključujući troškove osoblja, održavanja/popravka, amortizacije, kamata, režija, i osiguranja);
- operativni troškovi (koji su izazvani trenutnom operacijom plovila, npr. potrošnja goriva), eksterni troškovi (troškovi buke, zagađenja okoliša, nesreće, infrastruktura, i zagušenosti u prometu);
- troškovi instalacije opreme na kopnu (troškovi baznih stanica, RIS centara, Inland ECDIS produkcija karata itd.);
- troškovi instalacije opreme na plovilu (nabava i instalacija AIS transpondera, troškovi komunikacije, računalo sa GPRS modemom, Inland ECDIS softver i elektronske plovidbene karte, radarsko mapiranje itd.).

4.2 Umjereni scenarij

Umjereni scenarij predstavlja srednji scenarij između osnovnog i optimiziranog scenarija. Unutar navedenog scenarija razvijani su RIS sustavi poput elektronskog izvještaja s plovila i softvera za upravljanje terminalom i prevodnicom, ali u nižem tempu u odnosu na optimizirani scenarij.

Korištenje nadzora i praćenja plovila putem AIS infrastrukture dovodi do smanjenja logističkih troškova za brodarâ, postepeno uvođenje Inland ECDIS karata sa informacijama o

dubini vodnog puta u kombinaciji sa razvojem naprednog softvera za planiranje plovidbe dovode do poboljšanog planiranja putovanja i proračuna optimalnog gaza plovila.

Također, vremena zadržavanja u terminalima, mostovima i prevodnicama svedena su na minimum. Na osnovi rezultata scenarija, plovila sa pripadajućom posadom mogu raditi učinkovitije i smanjivati fiksne troškove, kao i potrošnju goriva tijekom plovidbe.

Tablica 1: Umjereni scenarij: postavke parametara

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Potrošnja goriva: optimalnije korištenje kapaciteta plovila (%)	-1 %	-1 %	-3 %	-3 %	-5 %	-5 %
Potrošnja goriva: ujednačenija putna brzina plovila	-1 %	-1 %	-2 %	-2 %	-3 %	-3 %
Minimalno zadržavanje tijekom ukrcaja, iskrcaja ili prekrcaja tereta u pristaništima i terminalima	-1 %	-2 %	-2 %	-3 %	-3 %	-5 %
Minimalno zadržavanje u pristaništima i terminalima	-1 %	-2 %	-4 %	-6 %	-6 %	-8 %
Minimalno vrijeme zadržavanja na graničnim prijelazima	-1 %	-2 %	-4 %	-6 %	-6 %	-8 %
Minimalno vrijeme zadržavanja u prevođenju	-1 %	-2 %	-4 %	-6 %	-6 %	-8 %
Smanjenje troškova prilikom havarija, nesreća u unutarnjoj plovidbi	-1 %	-2 %	-2 %	-3 %	-3 %	-4 %
Smanjenje logističkih troškova za komercijalne korisnike po toni tereta (uštete u EUR/t)	0,25	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50

Izvor: SPIN-TN: Assessment of the implementation of River information services in Europe, WG2 Systems & Technologies

Umjeren scenarij rezultira omjerom koristi/troškova 5.4, sa neto sadašnjom vrijednosti od 1.3 milijardi EUR. Smanjenje logističkih troškova za brodare te smanjenje ukupnih troškova čine najveći dio koristi u ovom scenariju. Prebacivanje tereta na unutarnje plovne putove izaziva smanjenje eksternih troškova za 70 milijuna EUR u 2010. godini. Potrošnja goriva može biti smanjena za 70 milijuna EUR 2010. godini. kao rezultat pune implementacije RIS-a u kratkoročnom razdoblju.

4.3 Analiza osjetljivosti

Analiza osjetljivosti izvedena je na temelju umjerenog scenarija. Pretpostavke su izrađene na temelju rasta obujma transporta na 4 glavna koridora. Osnovna pretpostavka uključuje godišnji porast od 1.5 % za pojedini koridor. Stope rasta prometa na koridorima u analizi osjetljivosti su promjenjive kako bi mogli procijeniti utjecaj na različite scenarije rasta, poput nulte stope rasta, umjerene i optimistične stope rasta. Malo vjerojatan slučaj nultog rasta u razdoblju 2010.-2015. za sve koridore, primjerice stagnacija obujma prevezenog tereta unutarnjom plovidbom u Europi, modelu rezultira omjer koristi/troškova 5.1 (uspoređen sa originalnih 5.4 umjerenog scenarija). Originalni scenarij pretpostavlja prosječni godišnji rast od 1.5 % za svaki koridor. Za rezultat scenarija umjerene stope rasta, diferenciran ali umjeren faktor rasta transporta pretpostavljen je tablicom 2.

Tablica 2: Pretpostavljen godišnji rast riječnog prometa na 4 glavna koridora

	Pretpostavljen godišnji rast
Rajnski koridor	1,025
koridor Jug-Istok	1,035
koridor Istok-Zapad	1,035
koridor Sjever-Jug	1,025

Izvor: SPIN-TN: Assessment of the implementation of River information services in Europe, WG2 Systems & Technologies

Navedena promjena u pretpostavkama ne utječe značajno na ishod modela. (omjer ostaje gotovo identičan, 5.5), zbog činjenice da će sve više plovila biti opremljena sa RIS aplikacijama. Optimističnije stope rasta napravljene su za 4 glavna koridora. Tradicionalno dominantni koridori (Rajnski i koridor Sjever-Jug) pokazuju godišnju stopu rasta od 3.5 %, dok koridori Jug-Istok i Istok-Zapad imaju snažniji rast koji je uvjetovan proširenjem Europske Unije i poboljšanjem uvjeta na plovnom putu u navedenom području.

Tablica 3: Pretpostavljen godišnji rast riječnog prometa na 4 glavna koridora

	Pretpostavljen godišnji rast
Rajnski koridor	1,035
Koridor Jug-Istok	1,050
Koridor Istok-Zapad	1,050
Koridor Sjever-Jug	1,035

Izvor: SPIN-TN: Assessment of the implementation of River information services in Europe, WG2 Systems & Technologies

Optimistična stopa rasta rezultira poboljšanim omjerom koristi/troškova u iznosu od 5.7.

5. ZAKLJUČAK

Sveobuhvatni zaključak na osnovu ishoda modela jest da je implementacija infrastrukture RIS-a visoko troškovno-efikasna sa makroekonomskog stajališta. Uzimjući u obzir izmjerene koristi i troškove, implementacija RIS-a u Europi rezultira omjerom koristi/troškova 5.4. u testiranom umjerenom scenariju. S obzirom da model analize objedinjuje samo podskup mogućih koristi RIS implementacije (slika 2), rezultati analize potvrđuju da ujedno i ograničena implementacija RIS infrastrukture donosi značajnu korist klijentima RIS-a kao i cijeloj zajednici. Implementacija definirana prostornim područjem modela se dakle očito isplati. Analiza osjetljivosti pokazala je da je model relativno osjetljiv na promjene u troškovima investiranja u opremu na kopnu i na obali, a odvija se relativno stabilno pod različitim scenarijima obujma transporta. Učinci objedinjeni u model analize u svim okolnostima opravdavaju potpunu implementaciju RIS infrastrukture na mreži Europskih plovnih putova. S obzirom da budućnost unutarnje plovidbe ovisi o modernizaciji i integraciji u moderne transportne i logističke lance nužno je razvijati i implementirati logističke komponente RIS-a, kao preduvjeta porasta riječnog prometa na tržištu transportnih usluga.

LITERATURA

- [1] Handbuch der Donauschifffahrt, ViaDonau GmbH, Vienna, 2007.;
- [2] Kaipel, M: Grundlagen, Ausgangssituation, Rahmenbedingungen und strategische Perspektiven für den Unbegleiteten Kombiverkehr auf der Donau, Stratconsult, Riedlingsdorf, 2006.;
- [3] Skupina autora: Studija operacionalizacije Nacionalne RIS središnjice Republike Hrvatske, CRUP d.o.o., Zagreb, 2008.;
- [4] Skupina autora: INDRIS final report, INDRIS consortium, 2001.;
- [5] Skupina autora: IRIS Europe-Implementation of River information services in Europe, SWP 5.3. Environmental impacts, 2007.;
- [6] Skupina autora: Assessment of the implementation of River information services, WG 2 System & Technologies, SPIN-TN, Bruxelles, 2006.;
- [7] Grubišić, N.: Informacijski sustav na unutarnjim plovnim putovima R.I.S., Pomorski Zbornik 40 (2002), str. 95.-111., Zagreb, 2002.;
- [8] Pravilnik o riječnim informacijskim servisima, (Narodne novine 65/08), Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Zagreb, 2008.;
- [9] Program opremanja brodova AIS transponder, Plovput.;
- [10] <http://www.ris.eu> (20.10.2011.)
- [11] <http://www3.mnec.gr-ts-RIS.doc> (20.10.2011.)